

Banbrytare inom arbetarrörelsen.

Märkesmän i svensk arbetarrörelse:

1. TURE NERMAN: K. J. Gabrielsson.

2. STEN SJÖBERG: Fredrik Sterky

Tidens förlag. Pris: 3: 50 och 4: 25.

VAR BRIST på politiska biografier har ofta beklagats. Den är särskilt påfallande för senare tid. Knappast någon svensk politiker efter representationsreformen har tecknats på ett sätt som någorlunda motsvarar rimliga person- och idéhistoriska anspråk. Kontrasten är påfallande, om man gör en jämförelse med det grundliga arbete som litteraturhistorien under senare år lagt ned på undersökningen av diktares och romanförfattares politiska åskådning. Viktor Rydbergs, Snoilskys, Geijerstams och Strindbergs tankar i sociala och politiska frågor ha analyserats mera ingående än Louis de Geers, Harald Hjärnes, Staaffs och Brantings. På tolkningen av några rader hos en skönlitterär författare har ofta större arbete nedlagts än på förståendet av en stor politikers tal och program. Saken kan icke förklaras med att endast skönlitteraturen, som icke direkt sysslar med aktuell politik, företer de dunkla och svårutredda frågor som locka vetenskapen; både när det gäller påverkningar, åsiktsändringar och tolkningar erbjuda våra statsmän ett rikt material för forskningen och analysen.

Den serie levnadsteckningar över föregångsmän och ledare inom arbetarrörelsen som Arbetarnas kulturhistoriska sällskap börjat utge med de båda ovan angivna arbetena betecknar sålunda ett, om också till syftet ganska anspråkslöst, steg i rätt riktning. Den svenska arbetarrörelsens banbrytare ha endast i ringa utsträckning biografiskt behandlats. Vad som skrivits om dem är ofta mera ägnat att fortlanta de legendariska föreställningar som knutits vid deras namn än att ge oss verklig kunskap. De båda nu utkomna skrifterna ha dragit fram många hittills obeaktade fakta och förhållanden och präglas icke endast av entusiasm för den skildrade utan även av vilja att utforska och klarlägga dennes personlighet och insatser.

Gabrielsson och Sterky representera de båda sociala grupper ur vilka den svenska arbetarrörelsens ledning rekryterats. Karl Johan Gabrielsson (född 1861) utgick ur ett fattigt arbetarhem. Hans far, vars levnadsöden äro typiska för tusentals svenska arbetares, började som statare för att i slutet av 1860-talet bli grovarbetare i Stockholm. Vid tolv års ålder fick Karl Johan sin första anställning som springpojke, sedan blev han grovarbetare. Redan vid några och tjugu år var han verksam inom båda de stora folkrörelser som vid denna tid tävlade om

K. J. Gabrielsson.

den svenska arbetarklassen: socialdemokratien och nykterhetsrörelsen. År 1892 blev Gabrielsson fast medarbetare i Social-Demokraten, från år 1894 till sin död (år 1901) redigerade han Folkbladet — med en lön som småningom steg från 25 till 40 kronor i veckan. Sitt namn inom svensk arbetarrörelse har han dock främst vunnit som diktare. I en mängd dikter tolkade han bittert och gripande den unga industriarbetarklassens hat och längtan; klarast och starkast kommer hans patos till uttryck i den samtidigt ömma och hätska dikten "Och skulle jag glömma, jag?". Ture Nerman har lyckats ge en övertygande bild av Gabrielssons nobla personlighet, av hans godhet, hans humanitära passion, hans från doktrinarism och fördomar märkligt fria strävan till bildning och fördjupning.

Sterky kom från en helt annan miljö. Han hörde till den tidiga arbetarrörelsens lilla grupp av "intellektuella", d. v. s. han hade tagit studentexamen. Han härstammade från en förmögen, borgerlig släkt och fick, tydligen genom giftermål, år 1883 vid 23 års ålder en inbringande chefsplats i ett stort företag, Stockholms Porterbryggeri. Hur det gick till att den framgångsrike och något lyxbetonade bryggaren redan ett par år senare anslöt sig till socialdemokratien har hans biograf icke kunnat närmare utreda, och sannolikt är att detta icke längre är möjligt att klarlägga. Inom kort blev Sterky helt politisk organisatör, agitator och journalist. 1892—1898 var han redaktör för Ny Tid i Göteborg, och därefter blev han den nybildade Landsorganisationens förste ordförande. Han avled i början av år 1900, nästan samtidigt som Daniels-

son, av socialdemokratiens intellektuella elit stod då endast en man kvar — Hjalmar Branting. Sten Sjöberg har omsorgsfullt redovisat de personalia om Sterky som fyrtio år efter hans död kunnat samlas. På denna punkt har man föga att invända mot hans arbete. En smula stötande verkar det dock då familjen Sterkys goda egenskaper sätts i samband med dess påstådda alpina ras och då Sterky karakteriseras med hjälp av Kretschmers föreställningar om sambandet mellan fysiska och psykiska egenskaper.

Att Gabrielsson och Sterky göras till föremål för utförliga levnadsteckningar beror ju väsentligen på deras politiska åsikter. Att framställa dessa måste därför vara en huvuduppgift för deras biografer. I detta hänseende äro Nermans och Sjöbergs arbeten knappast tillfredsställande. De båda författarna synas vara föga förtrogna med den idékrets de behandla. Deras böcker erbjuda, liksom flera tidigare arbeten om svensk socialdemokrati, den egendomliga företeelsen att teoretiskt föga skolade personer söka utreda de teoretiska föreställningar som funnits hos andra personer av samma läggning. Resultatet blir dels en stark tendens till överskattning av de tecknade personernas ideologiska originalitet och betydelse, dels ofullständighet och oklarhet när det gäller att utreda påverkningar och analysera skrifter och uttalanden. Nerman prisar Gabrielssons tankeförmåga då denne sagt något rim-

Fredrik Sterky.

ligt och hans goda hjärta då han sagt något orimligt. En social reorganisation efter detta krig, skriver Nerman, måste bygga på de tankar Gabrielsson uttalade år 1894. Vare sig man instämmer i denna uppfattning eller inte, ter det sig vilseledande att skjuta fram Gabrielsson som företrädare för tankegångar som otaliga författare klarar och utförligare framlagt långt före honom och som han uppenbarligen icke på något sätt utvecklat eller preciserat. Sjöberg förklarar att det för en arbetaryngling på 1880-talet var "en intellektuell bragd" att tänka ut att högre arbetarlöner skulle skapa större köpkraft och därmed förekomma ekonomiska kriser; författaren synes ej vara medveten om att den tvivel-

aktiga teori han här berör redan i början av 1800-talet framförts av en rad socialistiska skribenter och att dess enkla innehåll kunde inhämtas i lättillgängliga broschyrer. Oklara och stridiga uttalanden refereras utan att något försök göres att fastställa innebörd och utvecklingslinjer.

Sterky skrev år 1890 att en lagstiftning om åtta timmars arbetsdag vore tänkbar endast om arbetarklassen först i praktiken tilltvungit sig denna arbetstid och visat styrka att upprätthålla den. Detta uttalande påstås visa "en förbluffande framsynt-het". Ett motsatt omdöme vore naturligare; i samverkan med liberalerna genomdrev socialdemokraterna år 1919 lagen om åtta timmars arbetsdag, ehuru vid denna tid en så kort arbetstid knappast tillämpades inom någon industri. Sterky ansåg länge det politiska arbetet vara av värde blott ur uppfostnings- och agitationssynpunkt. Som ordförande i Landsorganisationen skrev han emellertid en broschyr i vilken han uttryckte en helt annan och mera positiv uppskattning av allmän rösträtt och parlamentarisk verksamhet; denna broschyr tyder alltså på en ståndpunktsändring. Sjöberg hävdar likväl en motsatt uppfattning. Uttalandena i 1899 års broschyr antas vara "dikterade av speciella hänsyn". Såsom stöd för sitt påstående hänvisar Sjöberg till fyra artiklar i olika publikationer. Dessa beröra i själva verket icke alls den här diskuterade frågan; antingen behandla de över huvud icke Sterkys åskådning eller också innehålla de blott av ingen bestridda erinringar om Sterkys allmänna radikalism. Utan skynt av bevis påstår Sjöberg alltså att Sterky skulle ha propagerat en annan åsikt än den han i verkligheten hyste.

Med allt erkännande av de berörda arbetenas förtjänster vill man därför uttala förhoppningen att de följande skrifterna i den påbörjade

serien komma att präglas av större objektivitet och skärpa. Förståelse och sympati böra icke slå över i okritisk beundran. En onyanserad och fläckfri förträfflighet är tråkig i litteraturen likaväl som i livet. Den svenska arbetarrörelsen har nått den ålder och den styrka att den bör kunna skildra sina föregående och sina gamla ledare utan sentimental och agitatorisk utsmyckning.

Herbert Tingsten.

Engelsk parlamentarism.

Av

HERBERT TINGSTEN.

DET PARLAMENTARISKA systemet säges stundom innebära att regeringen skall åtnjuta representationens förtroende. Alldeles riktigt är detta icke. Det är tillräckligt att regeringen tolereras av representationen, att denna senare icke begagnar sin med parlamentarismen förbundna möjlighet att störta regeringen. Förtroendeförhållandet i egentlig mening kännetecknar majoritetsparlamentarismen, toleransförhållandet minoritetsparlamentarismen. I det ena likaväl som i det andra fallet kräves att representationens ställning till regeringen och dess handlande kan klarläggas genom fria och allmänna debatter. Generaldebatter kring regeringspolitiken ingå överallt i den parlamentariska demokratis tekniska utrustning. I Sverige ha vi remissdebatten i början av varje riksdag; ehuru den — till skillnad från generaldebatterna i främmande länder — icke kan kulminera i ett uttryck av förtroende för eller misstroende mot den sittande ministären, belyser den opinionsläget och särskilt oppositionens styrka och angreppspunkter. I det demokratiska Frankrike hade vi de allmänna interpellationsdebatterna, kring vilka den parlamentariska verksamheten koncentrerades och som genom sin talrikhet och sin längd tenderade att skjuta lagstiftningsarbetet i bakgrunden. I England uppstår normalt, liksom i Sverige, blott en generaldebatt under en parlamentssession. Den äger rum i början av sessionen och anknyter till det trontal, med vilket konungen hälsar parlamentet och antyder dess arbetsuppgifter. Formellt gäller debatten det svar på trontalet som skall överlämnas; den avser en adress från underhuset till konungen och kallas därför adressdebatten.

I alla mera utförliga framställningar av den engelska parlamentarismens teknik beröres naturligtvis adressdebatten. Men i regel behandlas den ytterst summariskt och ofta på ett oklart och missvisande sätt. Detta beror med all säkerhet på det egendomliga förhållandet att någon monografi över detta betydelsefulla institut hittills icke föreläggat. Docent

EDVARD THERMÆNIUS:

Adressdebatten i underhuset.

(Skrifter utgivna av
Statsvetenskapliga föreningen
i Uppsala genom
Axel Brusewitz. XV.)

Uppsala 1942.

Thermænius har alltså i sitt nyss utkomna arbete tagit upp ett nästan helt försummat och synnerligen centralt problem i det representativa statsskickets historia. Han har löst sin forskningsuppgift med utomordentlig omsorg och skicklighet. På grundval av ett stort primärmaterial — främst parlamentstryck och andra debattreferat — har han lyckats ge en ingående och klargörande bild av det skildrade institutets uppkomst och utveckling fram till våra dagar. Hans breda, alltid av forskarglädje och stundom av stilla humor kryddade framställning är fängslande. Var och en som är intresserad av parlamentarisk teknik, tradition och kultur kan finna stimulans och kunskap i detta arbete.

Ur vetenskaplig synpunkt är utan tvivel den historiska redogörelsen, som omfattar drygt hälften av arbetet, mest intresseväckande. Adressdebattens utveckling är typisk för den engelska parlamentarismens över huvud. Steg för steg har institutet omformats och rationaliserats; anpassningen efter förändrade förhållanden har i stort sett försiggått utan hårda konflikter och programmatiskt krävda reformer; ofta te sig de agerande personerna som omedvetna verktyg i en nödvändig historisk process. Redan på 1660-talet möta de första debatter ur vilka nuvarande praxis uppstått. Trontalet var då en personlig hälsning till det sammanträdande parlamentet från konungens sida, adressen ett tack till konungen för hans hälsning, någon gång kombinerat med uttryck för underhusets uppfattning i en viss fråga. Efter hand blev trontalet en programförklaring från den sittande regeringens sida, som på intet sätt engagerade monarken, adressdebatten blev en noga reglerad kraftmätning mellan regering och oppositionen; adressen kom normalt att innebära en anslutning till trontalet, men kan också innefatta kritiska uttalanden och uttryck för direkt misstroende, varvid ministärens avgång blir den givna konsekvensen.